

Popescu Alina Monica
Biblioteca Academiei Române
alimon@biblacad.ro
popescu_alina_monica@yahoo.com

<http://byzantion.itc.ro/>

De ce Byzantion?

Necesitatea unui astfel de proiect a pornit dintr-o constatare evidentă. Deși iconografiei bizantine îi sunt dedicate o serie întreagă de site-uri, marea lor majoritate se axează asupra icoanelor și câteva dintre ele asupra picturii în frescă. Manuscriselor miniature le sunt dedicate un număr mic de site-uri, a căror structură este în general una axată pe reproduceri digitale însoțite de date minimale atât la nivel bibliografic cât și la nivelul analizei iconografice, limitându-se la titlul temei iconografice, loc de pastrare (rareori locul de apariție), eventual datare după secol. Merită subliniat că în proporție de 90% din aceste site-uri nu sunt site-uri create și administrate de specialiști sau instituții de specialitate.

Byzantion își propune să completeze această lacună și într-o etapă ulterioară să poată îngloba și baze de date de la alți parteneri locali sau europeni, motiv pentru care este în lucru și versiunea în limba engleză.

Caracteristicile fondului de manuscrise bizantine și post-bizantine al Bibliotecii Academiei Române selectate pentru proiect

Din bogatul fond de manuscrise (peste 10000 de cote) al Bibliotecii Academiei Române au fost selectate manuscrise ornate și miniate, grecești (15), românești (108) și slave (27), unele excepționale prin concepția artistică și prin realizare, incluzând câteva teme iconografice fundamentale.

Din punct de vedere al conținutului se disting:

1) Un corpus de texte care au ilustrații reunind principalele personaje ale Noului Testament (Iisus, Fecioara, Apostolii), texte care pot fi :

- neo-testamentare : Tetraevangheliare
- culegeri cultice de fragmente neo-testamentare din Faptele Apostolilor și Epistole, culegeri cunoscute sub titlul de Apostolul
- texte de slujbe bisericesti sau rugăciuni bazate pe fragmente evanghelice, dar îmbogățite de la nivel iconografic precum Paraclisul Maicii Domnului
- culegeri de legende hagiografice precum Minunile Maicii Domnului
- texte apocrife precum Apocalipsul Maicii Domnului,

Caracteristicile fondului de manuscrise bizantine și post-bizantine al Bibliotecii Academiei Române selectate pentru proiect (2)

2) Un corpus complex de texte cuprinzând:

- Scrierile Părinților Bisericii cum ar fi:

- scrieri despre Sf. Treime, Duhul Sfânt sau despre viața monahală ale lui Vasile cel Mare, dar mai ales Liturghia sa

- discursurile teologice ale lui Grigore din Nazianz

- Exegezele biblice și omiletica lui Ioan Hrisostomul

- Liturghia darurilor (care face parte din Liturghier) de Grigore cel Mare

- Dogmatica lui Ioan Damaschin

- Scrierile marilor teologi ai creștinismului care pot fi :

- texte de dogmă teologică

- texte de exegeză biblică și evanghelică: Theofilact al Ohridei, cunoscut în spațiul românesc ca „Arhiepiscop al Bulgariei”, cu comentariile și exegezele din Tâlcul evangheliilor; comentariile la Geneză, Exod, Faptele Apostolilor de Efreem Sirul

- texte de teologie practică: Liturghie, Slujebnic, Minei, Octoih, cărți de cântări bisericești

- texte cenobitice: Simeon Noul Teolog, autor al Cuvintelor de folos ; Cuvinte (omilii ascetice) de Isaac Sirul; opera lui Ioan Sinaitul (Climax), Scara dumnezeiescului urcuș, ce constituie sursa unei alte lucrări fundamentale a literaturii ascetice, Canonul de pocăință;

- texte isihaste Patericul

- texte omiletice și imnologice: Omiliile și imnurile lui Efreem Sirul

Caracteristicile fondului de manuscrise bizantine și post-bizantine al Bibliotecii Academiei Române selectate pentru proiect (3)

- 3) pomelnicele mănăstirești reprezintă un grup destul de numeros în cadrul manuscriselor selectate, spectaculoase prin bogăția miniaturii și fastul culorilor, dar și prin caligrafia îngrijită.
- 4) cronografele, care prezintă istoria lumii de la începuturile ei și valorifică textele Vechiului Testament;
- 5) erminiile și carnetele de modele ale zugravilor (pictori iconari sau de fresce) sunt o categorie aparte în cadrul acestui corpus, ele având rol normativ, dar și explicativ și demonstrativ, miniaturile constituind splendide exemplificări ale canonului iconografic și ale dogmei.

Ca perioadă manuscrisele selectate acoperă aproape 1000 de ani, din secolul al XII-lea până în secolul al XIX-lea, cel mai vechi fiind manuscrisul grec (Mss.1294), un Canon de penitență, pe pergament, cu miniaturi ocupând 2/3 pe fiecare pagină, în culori pe fond de aur. Împreună cu Vaticanus gr. 1754, reprezintă singurele copii de epocă bizantină cunoscute ale acestui text, inspirat de capitolul al V-lea al Scării lui Ioan Sinaitul. Fragmentul păstrat în colecțiile B.A.R. provine dintr-un centru constantinopolitan sau athonit. Un alt manuscris de inestimabilă valoare este un Tetraevangheliar grec de secol XIII, de asemenea pe pergament, provenind de la Mănăstirea Simopetra, cu miniaturi în plină pagină, reprezentându-i pe cei patru evangheliști și cu deosebite ornamente miniate pentru tablele de concordanță copiate în pagină de compoziție arhitectonică cu capiteluri, arcade și colonete.

Obiectivele proiectului

Fondul de manuscrise bizantine și post-bizantine al Bibliotecii Academiei Române cuprinde o largă varietate de opere, atât din punct de vedere cronologic (secolele XII – XIX), geografic (Țările Române, Ucraina, Bulgaria, Imperiul Bizantin – Constantinopol, ca să dăm doar câteva exemple) dar și tematic (Tetraevangheliare, Pomelnice mănăstirești, Canoane de penitență, Comentarii biblice, Caiete iconografice pentru pictori de frescă, etc). O atât de mare varietate de cărți manuscrise, miniate, sau cu xilografuri colate în interiorul lor, necesită o detaliată analiză iconografică pentru a identifica trăsăturile distinctive ale școlilor zonale, teme iconografice locale, împrumuturi sau adaptări din iconografia occidentală sau apariția unor elemente arhitectonice specifice unui anumit areal, dar și apariția de teme iconografice inedite, cu atât mai mult cu cât ilustrația de carte are o mai mare libertate față de canon decât pictura de frescă sau icoană.

Obiectivele proiectului (2)

În urma analizei iconografice Byzantion își propune să creeze un canon virtual tematic, bazat în egală măsură pe textele erminiilor și pe trăsăturile comune ale reprezentărilor iconografice analizate. Va rezulta un instrument de lucru cu ajutorul căruia se vor putea scoate în evidență diferențele zonale, evoluția de-a lungul secolelor dar și gradul de inovație artistică prin compararea fiecărei imagini în parte cu imaginea canonică. Proiectul Byzantion își propune și realizarea unui portal web și instrumente software pentru gestionarea reprezentărilor iconografice în scopul găzduirii și caracterizării de documente organizate într-o ontologie specifică, definită de text și imagini ale manuscriselor bizantine aflate în proprietatea Bibliotecii Academiei Române; portalul va permite accesul gratuit al publicului numai pentru vizualizare și acces privat securizat pentru utilizatorii autorizați, care editează / actualizează conținutul portalului; permite diferențierea între informațiile autorizate, furnizate din surse științifice sau surse comune; conține module de informare (culturale, adrese) și un gateway virtual pentru toate conținuturile conexe contextului bizantin, care se află pe alte site-uri publice; de asemenea permite abordarea problemelor de interoperabilitate în ceea ce privește conținutul de metadate / securitate / comunicare a surselor aflate la dispoziția proiectului.

Obiectivele proiectului (2)

Alt obiectiv specific este și realizarea de instrumente software în scopul de a face cunoscută diversitatea de manuscrise bizantine și a patrimoniului lingvistic și a crește schimburile culturale în regiunea europeană; de asemenea pentru a oferi imaginea unei regiuni importante cu valoare istorică, estetică, științifică, etnologică sau antropologică; realizarea acestor instrumente software permit construirea unor metadate cu descrieri de manuscrise și versiuni digitizate ale acestora cu scopul de a reînnoi interesul pentru patrimoniul scris și lingvistic în context european.

Principalele instrumente software care urmează a rezulta în urma proiectului sunt:

- * o bază de date digitale conținând fișe bibliografice (atât cele generale ale manuscriselor cât și cele individuale pentru fiecare ilustrație)
- * un canon iconografic virtual pentru cele mai răspândite teme și personaje reprezentate în arta bizantină și post bizantină, canon reprezentând trăsăturile de bază ale reprezentării fiecărui personaj/temă, canon care să reprezinte un etalon comparativ pentru reprezentările individuale, pentru punerea în evidență a diferențelor zonale/naționale/de școală sau chiar a inovațiilor artistice.

Ca exemplu relevant: Este ușor de remarcat ca ilustratorul Constantin logofăt, copist din sec. al XVII-lea din Țara Românească, a “contaminat” tema *Ioan Botezătorul-îngerul pustiei* cu elemente necaracteristice (prezența tronului):

Modul de lucru

Materialul este inițial catalogat on-line în baza de date a Bibliotecii Academiei Române, în format UNIMARC prin programul Aleph 500 iar link-ul imaginilor se face prin programul ADAM. Una din primele provocări aduse de proiect a fost crearea unui template în programul Aleph în care câmpurile codificate proiectate pentru catalogarea de carte să poată fi adaptate pentru catalogarea unui material patrimonial de tip non-book, dificultate pe care suntem încântați că a fost fructoasă.

Structura catalogării este una piramidală, pornind de la o fișă generală a codexului la care sunt link-ate fișele subordonate ale fiecărei imagini în parte. Fișele sunt detaliate, tinzând (sperăm) spre exhaustiv, atingând, unde a fost posibil, inclusiv listarea cărților și a revistelor de specialitate în care manuscrisul sau ilustrația catalogată a fost vreodată menționată. Fiecare fișă subordonată, reprezentând câte o ilustrație are extensie iconografică, ilustrația fiind scanată și atașată fișei sale.

Prin export în format XML, care se updatează automat la fiecare 24h, fișele sunt exportate în baza de date a proiectului Byzantion, însă într-o formulă mai puțin detaliată, accentul fiind pus de datele esențiale :

- Autor
- Datare
- Localizare
- Descriere iconografică
- Câmpurile de subiecte libere și subiect persoană
- Cotă

Modul de lucru (2)

Pe site-ul proiectului, alături de baza de date, sunt introduse canoanele virtuale tematice pe care le-am menționat mai sus și, ca o noutate, au început să fie introduse și prezentări PDF ale codexurilor, prezentări rezumative conținând pagina de titlu (unde există), câteva din ilustrații, mostre de pagini scrise pentru caligrafie, toate pentru a da un contact mai apropiat cu manuscrisul în totalitatea lui decât o pot face ilustrațiile scanate și catalogate individual.

Tipul de căutare pe site-ul proiectului este multiplu, putându-se face atât prin cuvinte-cheie gen cotă, subiect, subiect-persoană, autor, locație, titlul manuscrisului dar și prin cuvinte-libere căutate în toate câmpurile. Căutarea se poate face și direct, fișele fiind interconectate prin intermediul accesului la canoane, fiecare canon putând să genereze deschiderea tuturor acelor fișe cu un același subiect.

Evangelistul Marcu scrie evanghelia

vezi canon | vezi impero canon

Titlu: [Tetraevangheliar]; [Ilustrație]; [St. Marks ev.];
Data de publicare: Mănăstirea Căldărarușeni 1643
Descriere fizică: f. [89v] 308 x 190 mm
Notă descriptivă: Ilustrație în plină pagină, de formă rotundă, reprezentând pe evanghelistul Marcu în timp ce scrie. Contururile desenului sunt în cernelă brună, care în anumite zone este înlocuită cu oca neagră. Imaginea se profilează pe fundal în tonuri plate, de un verde întunecat, delimitată de un dictonar lat, cu margini aurii, fond roșu pompeian și albastru de lapis lazuli, pe care se desășează medaliașii onțelici, aurite. Accente de culoare vermilion de miniu apar în mijlocul medaliașilor. Personajul este așezat pe o pernă roșie plasată pe o banchetă fără spătar, reproducând între parapeștii tipici bizanțini, ca fiind trapezoidală, nu rotundă. Un pupitrul de lectură cu picior înalt este plasat în fața personajului, iar baza lui este folosită ca masă de scris, pe ea aflându-se o câlimeră, în care se află înfășurată până de scris, vasul de preparare a cernelii și un compas. Pe pupitrul de lectură este deschisă un codex din care citește personajul.

Accente, aprijinind și placerea pe un suport specific copierilor antici, citate, aplicat, codexul. Personajul este reprezentat în scimpic profil. Trăsăturile feței sunt ascuțite, cu pomeți proeminenți, dar piciorul bine înținat și lipsit de riduri pentru a înfășura vârașă personajului. Părul, tuns scurt, buclat și barba care nu îi acoperă decât obraji sunt brunate, subliniind și ele vârașă matură, dar încă înfloritoare a evanghelistului. Nimbul este reprezentat ca un disc plat aurit, cu contur negru. Îmbrăcămintea e de tradiție romană târzie: tunică cu mânecă lungă de culoare roșie și chiton albastru cenușiu, drapat doar de la talie în jos. Velumul utoilor drapajelor sugerează o anatomie bine definită. Costumul este completat cu sandale romane, abia schițate. În fața personajului, la nivelul podelei, este reprezentat un leu nimb și inscripționat, simbolul caracteristic al evanghelistului Marcu. Leul, reprezentat proporțional de trei ori mai mic decât evanghelistul ține în gheara un sul de pergament desășurat pentru a sugera raporturile evanghelice lui Marcu cu profetia din Vechiul Testament. Aripile îngerului sunt mari, puternice, extinse și de aceeași culoare brună ca și restul corpului.

În plan secund, se profilează o arhitectură convențională, un turn înalt și un altar înălțat, cu un zid spațiat între ele, sugerând un spațiu închis de tip monahal. Între turlele celor două structuri este inscripționat în caractere slavone "St. Marks ev.", în pigment alb.

Notă privind descrierea fizică: Suport de hârtie cu față de aur, coloranți și pigment mineral și vegetali

Subiect - nume de persoane: Marcu

Subiect liber - cuvânt cheie: Portret așezat, Evanghelist, Aray

Responsabilitate secundară: Vlaicu Zugravul miniaturist

Cote BAR: Ms. sl. 13

Autoritate

Nume: Marcu; Evanghelist; m. cca 74;

Notă biografică: Scriitori; Evanghelia după Marcu

Alte variante la nume: Sfântul Marcu Apostol și Evanghelist m. cca 74; Mark Apostol d. cca 74

Ca exemplu, un click pe "vezi canon"...

Modul de lucru (4)

...duce la
indexul tuturor
imaginilor cu
același
subiect:

ITC
traditie în inovare

Biblioteca Academiei Române

ue fisci di

BYZANTION

HOME DESPRE NOI DESPRE PROIECT CANOANE CAUTARE MANUSCRISE CONTACT

Evangelistul Marcu scriind evanghelia

În miniaturile timpurii fundal este cel mai adesea neutru, folosindu-se cu precădere pigment opac auriu sau un fundal decorativ. În cursul timpului se dezvoltă o arhitectură înconjurătoare, cel mai adesea cea a unui studio de cărțurar.

Personajul este prezentat așezat sau în picioare în fața unei mese, pe care apar diverse obiecte de scris. Tot pe blat apare adeseori deschisă o carte, sugerând Vechiul Testament cu textele profeților.

Personajul, îmbrăcat în tunică și un chiton, se concentrează asupra actului de a scrie.

Este înfățișat ca un barbat matur, cu barbă și trăsături accentuate.

Nimbul este fie conturul, în culoare roșie sau neagră a unui cerc, care delimitează o zonă din fundalul auriu, fie un disc plat.

Cel mai adesea este însoțit de simbolul său caracteristic Leul, uneori purtând și acesta nimbul.

NO PHOTO

design itcnet

Provocările unei descrieri iconografice

Problemele unei descrieri iconografice sunt multiple și încep chiar de la terminologie și asta pe două nivele, de la cel tematic la cel descriptiv:

- În limba română există o problemă chiar și cu titlul temelor iconografice consacrate, cum ar fi “Vizita Fecioarei Maria la Sf. Elisabeta”, temă mai larg cunoscută ca ”Vizitațiunea”. Însă termenul de ”Vizitațiunea” este un barbarism preluat de istoriografia artistică românească din limba franceză și/sau italiană, neexistând un termen specific în română, lasându-ne opțiunea utilizării lui în proiect, sau înlocuirea sa cu un titlu mai amplu.

Provocările unei descrieri iconografice (2)

- Din punct de vedere al terminologiei folosite în descrierea fizică a unei ilustrații întâmpinăm deasemenea unele mici probleme legate de semnificația termenilor. Ca exemplu, un termen atât de banal precum **(portret) bust**, reprezintă în limba română orice lungime cuprinsă între portret până la umeri (inclusiv aceștia) și portret până în talie. Deși majoritatea descriptorilor au grijă să își nuanțeze textele, problema rămâne, inclusiv în dicționarele românești de artă.

Provocările unei descrieri iconografice (3)

O a doua problemă ridicată de descrierile fizice și implicit cele iconografice este cea a exhaustivității. O descriere detaliată până la cele mai fine nuanțe ale gesticii/mimicii/costumului/gamei cromatice, oricât de dezirabilă într-un mediu muzeal forțează limitele oferite de câmpurile unui program de catalogare adaptat bibliotecii. Drept urmare s-a optat pentru o descriere mai concisă, în care să fie puse în lumină trăsăturile cele mai importante. Chiar și așa sunt frecvente dublările câmpului afectat descrierii, după cum puteți vedea în imagine

Vizualizare completă a înregistrării

Choose format: [Format standard](#) [Fișă de catalog](#) [Citare](#) [Nume etichete MARC](#) [Etichete MARC](#)

Înregistrarea 104 din 284 ◀ Înreg. anterioară Următoarea înreg. ▶

	<p>FMT BK</p> <p>Leader ----nam--22-----450-</p> <p>RecordID 000292257</p> <p>Version 20140212110128.0</p> <p>Gen.Proc 20120926d18341886km y0ruma0103 ca</p> <p>Language rum</p> <p>Country RO</p> <p>Title Acest sf<â>nt și d<u>mnezeesc Pomeanic ce să zice Proscomisarion [ilustrație] , Adormirea Născătoarei de Dumnezeu</p> <p>Public. Costești (Vâlcea) 1834-1886</p> <p>Phys.Des f. 1 bis v. ; 150 x 180 mm</p> <p>N.Desc. Ilustrație în plină pagină, de formă rectangulară, cu chenar lat, trasat din linii cu traseu liber. Structura iconografică este similară celei din fresce sau icoane: un fundal arhitectonic convențional sugerând un spațiu închis, dar care prezintă și elemente specifice exteriorului, precum un acoperiș în două ape, o axă verticală foarte puternică simbolic (Cerurile deschise în susul imaginii, Iisus în mandorlă plasat central, purtând sufletul Fecioarei sub formă de prunc, și catafalcul cu Fecioara adormită în prim-plan), și un grup de martori distribuiți pe laturi. În imaginea de față axa verticală este ușor descentrată, alterând simetria și dispunerea laturii a personajelor.</p> <p>N.Desc. Cerurile deschise sunt sugerate prin benzi semicirculare succesive din care pornesc două raze sub forma de trapezoidale. Sub ele este reprezentata mandorla mrigulată a lui Iisus, mandorlă formată din trei zone circulare ai căror contur este depășit de figura lui Iisus ținând sufletul Fecioarei, fiind astfel plasate într-un plan secund personajului. Iisus, dublu identificat printr-o inscripție în cerneală roșie a monogramei și prin nimbul curciger, este înfățișat binecuvântând cu mâna dreaptă, în timp ce cu cea stângă, acoperită de un coț răsfrânt al mantiei în semn de respect pentru sfințenia, ține la piept sufletul Adormitei. În jurul catafalcului se adună, pentru a aduce un ultim omagiu, un număr variabil de personaje, aproape fără excepție masculine, reprezentându-i pe apostoli (chiar și dintre aceștia nu toți poartă nimb pentru a nu oblitera personajele din fundal) dar și pe unii credincioși, înfățișați cu mimici și gesturi pline de înțristerare</p> <p>N.Mat.Ty. Tuș negru și acuarele pe hârtie</p> <p>Uni.Tit. Pomeinicul măn. Costești, Vâlcea, 1834-1886</p> <p>Uni.Tit. Dyplich of the Costești Monastery, Vâlcea County, 1834-1886</p> <p>Top.Sub. Adormirea Maicii Domnului</p> <p>Top.Sub. Dormition of the Theotokos</p> <p>Un.Sub. Miniatură</p> <p>Un.Sub. Illumination</p> <p>Un.Sub. Adormirea Maicii Domnului</p> <p>Un.Sub. Dormition of the Theotokos</p> <p>Un.Sub. Apostol</p> <p>Un.Sub. Apostle</p> <p>CallNo Ms. rom. 2192</p> <p>Projects BYZANT</p> <p>Base 01</p> <p>BL m\$\$am</p> <p>OPER Aina</p> <p>OWN RAL/ORB</p> <p>a2001 Acest sf<â>nt și d<u>mnezeesc Pomeanic ce să zice Proscomisarion</p> <p>i2001 Adormirea Născătoarei de Dumnezeu</p> <p>a210 Costești (Vâlcea)</p> <p>d210 1834-1886</p>
---	---

Provocările unei descrieri iconografice (3)

Acești problemă a exhaustivității o întâmpinăm și la descrierea canonului unei teme, adică la identificarea acelor trăsături comune regăsite în toate reprezentările unei teme, listă de caracteristici care, prin comparație, să pună în lumină elementele singulare sau inovatoare ale unei reprezentări individuale. Această listă de caracteristici comune este de altfel modelul după care colegul nostru grafician desenează canonul vizual virtual:

Ca istoric de artă simt nevoia de a aminti și diversele variante ale temei, ceea ce, evident, nu răspunde demersului concis enunțat mai sus.

Pentru aceasta am ales ca sub-temele iconografice să aibă, acolo unde este cazul, canoane proprii :

Biblioteca Academiei Române
BYZANTION

ITC traditie in inovare

uefiscadi

HOME DESPRE NOI DESPRE PROIECT CANOANE CAUTARE MANUSCRISE CONTACT

Închinarea magilor

În arta bizantină și post-bizantină tema Închinării magilor, apare adeseori inclusă în reprezentările Nașterii lui Iisus (vezi canonul „Nașterea lui Iisus”), dar poate fi reprezentată și individual.

Ca temă individuală, are o structură simplă și directă: pe fundalul peșterii, sau al ieslei în ilustrațiile influențate de arta occidentală, Fecioara, cu Pruncul în brațe este reprezentată așezată, ușor întoarsă spre cei trei magi prezenți în fața sa, care li se închină și le prezintă daruri. În variantele mai complexe ale temei pot apărea și personaje suplimentare, precum Sf. Iosif, îngeri sau alți martori ai evenimentului.

Magii, al căror număr nu este specificat în evanghelia după Matei, sunt reprezentați canonic în număr de trei, probabil după numărul darurilor pe care le-au oferit: aur, tămâie și smirnă (Matei 2: 11). Rangul, vârsta și locul lor de origine fiind nespecificate în surse evanghelice, literatura apocrifă și cea populară au fost libere să le atribuie cele mai diverse caracteristici multiplicând și numărul lor până la 12, precum apostolii. Din această cauză canonul picturii bizantine și post bizantine nu a stabilit un mod clar de reprezentare al magilor, limitându-le doar numărul la 3 și atribuindu-le doar un rang înalt - mag sau crai, obârșie nobilă - sunt reprezentați călare, și bogăție - aduc daruri bogate. Ei sunt văzuți călărind spre peșteră (Matei 2: 9), urmând lumina Stelei călăuzitoare, sau oferindu-și darurile (Matei 2: 10-11).

design itcnet

Provocările unei descrieri iconografice (4)

Variante ale unor teme centrate pe un portret de sfânt, precum cele ale lui Ioan Botezătorul au fost împărțite între *Ioan Botezătorul* și *Ioan Botezătorul îngerul pustiei*, chiar dacă, uneori, apar în același manuscris:

Ms.rom. 2192 - Pomelnicul măn. Costești, Vâlcea, 1834-1886

Provocările unei descrieri iconografice (5)

Sub-teme, precum *Umbrirea de sfântul duh*, care narativ face parte din scena *Bunevestiri*, va fi și ea tratată în mod separat, deși titlul fișei va începe cu *Bunavestire*:

Ms. gr. 113 Imnul Acatist al Maicii Domnului, sec. XVII

Ms. Rom. 2192, Pomelnicul măn. Costești, Vâlcea, 1834-1886

Provocările unei descrieri iconografice (6)

Temele care ne-au ridicat cele mai multe probleme, atât din punct de vedere al descrierii cât și din punctul de vedere al alcătuirii canonului, au fost temele complexe.

Fie ele complexe din punct de vedere narativ, precum *Nașterea lui Iisus* – care în reprezentările ortodoxe pot cuprinde și teme conexe, precum *Adorația păstorilor* și *Închinarea magilor*, fie teme alegorice sau narrative combinate cu portrete de sfinți, ele au necesitat luări de decizii pentru fiecare în parte cu privire la link-area lor la un canon sau altul, sau la crearea de canoane virtuale alternative.

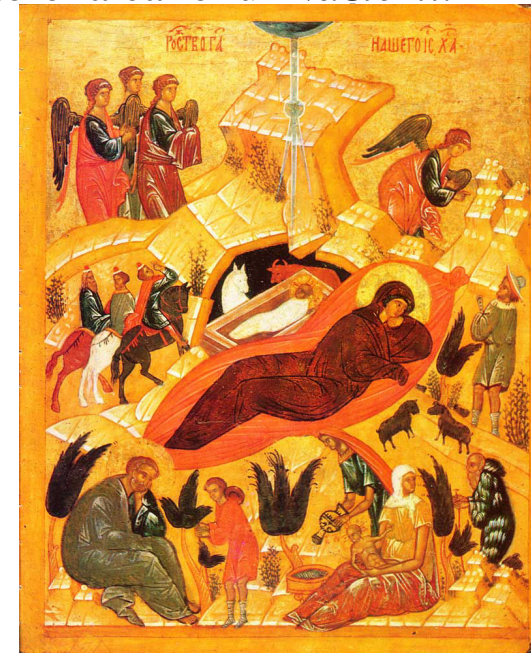
Provocările unei descrieri iconografice (7)

De exemplu, pentru *Nașterea lui Iisus* s-a decis descrierea într-un singur canon a celor 4 variante iconografice, de la cea mai simplă (cuprinzând Sf. Familie, cadrul peșteri, îngerii și steaua Betleemului), până la cea mai complexă (în care apar și păstorii, magii, personaje din izvoare apocrife). Acest demers a presupus crearea de 4 canoane virtuale desenate, ce urmează a fi upload-ate în următoarele zile.

Temele conexe, precum *Adorația păstorilor* și *Închinarea magilor*, au primit și câte un canon individual, în care există totuși și o trimitere la canonul *Nașterii*.

Ms.gr. 113 Imnul Acatist al Maicii Domnului, sec. XVII

Icoană,
pictură
pe
lemn

Provocările unei descrieri iconografice (8)

În cazul suprapunerii în aceeași imagine a mai multe teme iconografice, uneori alegorice, temele au primit fiecare canoane individuale, care au fost link-ate la aceeași imagine:

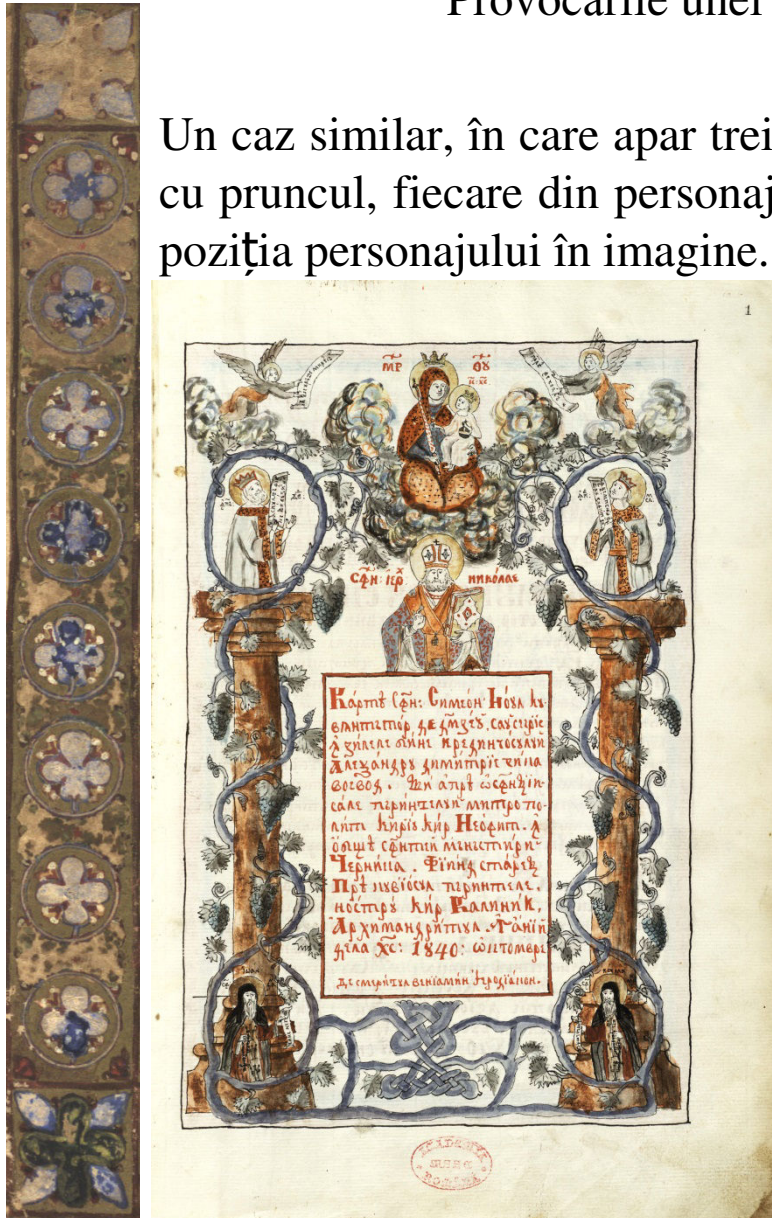
De exemplu, într-o singură reprezentare apar un grup de portrete de sfinți, o reprezentare a unei teme narative canonice (Rusalile) și o vedută (lipsită de canon). Cele zece portrete de sfinți și tema narativă au primit fiecare canonul său individual.

Ms.rom. 2556, Piatra credinței, Brașov, 1787

Provocările unei descrieri iconografice (9)

Un caz similar, în care apar trei portrete de sfinți, cei doi regi prooroci și Fecioara cu pruncul, fiecare din personaje/teme fiindu-i atribuit un canon, care și identifica poziția personajului în imagine.

Ms.rom. 5721, Cuvintele lui Simeon Noul Teolog,
Măn. Cernica, 1840

Provocările unei descrieri iconografice (10)

Toate variantele temei Fecioara cu Pruncul, vor fi tratate separat, după titulatura pe care au capatat-o în literatura de specialitate:

Ms.rom. 2192, Pomelnicul măn.
Costești, Vâlcea, 1834-1886 -
Hodighitria

Ms. Gr. 113 - Imnul Acatist al
Maicii Domnului, sec. XVII -

Provocările unei descrieri iconografice (11)

Însă în cazul unor ilustrații al căror mod de reprezentare este variabil, dar există o variantă cu mult mai frecventă, s-a stabilit un canon definitiv pentru această variantă, canon ce reprezintă norma la care se raportează celelalte ilustrații.

Ca un exemplu, pentru Sf. Ioan Teologul – evanghelist, pe care majoritatea reprezentărilor îl înfățișează împreună cu ucenicul său Prohor, canonul l-a inclus și pe acesta, deși există și ilustrații în care evanghelistul este înfățișat singur.

Ms.rom. 2592, Tâlcul
evangheliilor, Țara
Românească, 1764

Ms.sl. 13 Tetraevangheliarul
de la Căldărușani, 1643

Concluzii

Analiza iconografică a corpusul de imagini digitizate rezultat în urma studierii colecției Bibliotecii Academiei Române de manuscrise bizantine și post-bizantine oferă unui public variat, de la publicul larg la cel de specialitate, posibilitatea cercetării unui număr mare de manuscrise miniaturate de o largă varietate tematică, provenind din tot arealul de tradiție bizantină, datate sec. XII- XIX, manuscrise digitizate integral și însoțite de fișe bibliografice și analitice detaliate. În plus, corpusul de imagini digitizate este trecut prin filtrul unei analize canonice din care rezultă un canon virtual ordonat virtual care oferă și posibilitatea unui examinări comparative.

Proiectul este în desfășurare, site-ul nu este încă complet, dar poate da deja o idee despre ce se urmărește.

Vă rugăm să ne vizitați pe <http://byzantion.itc.ro/> sau, pentru fișele detaliate, pe <http://www.biblacad.ro/catonline.html>.

alimon@biblacad.ro
popescu_alina_monica@yahoo.com

Va multumesc pentru atentie

alimon@biblacad.ro
popescu_alina_monica@yahoo.com